

Green LUPO

Projekta «**Green LUPO**» partneru pieredze degradēto teritoriju atdzīvināšanā: **pārņemamie risinājumi teritorijas plānošanai**

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

Telpiskās plānošanas un zemes pārvaldības departaments

vecāka eksperte Ilona Šavraka

2026. gada 25. septembris | kapacitātes seminārs* | Dēļu iela 2, Rīgā

*Seminārs notiek Ministrijas īstenotā Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 5.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Vietējās teritorijas integrētās sociālās, ekonomiskās un vides attīstības un kultūras mantojuma, tūrisma un drošības veicināšana pilsētu funkcionālajās teritorijās” 5.1.1.2. pasākuma projekta Nr. 5.1.1.2/1/23/I/001 “Pašvaldību un plānošanas reģionu kapacitātes uzlabošana” ietvaros

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Interreg
Europe

Co-funded by
the European Union

Green LUPO

Kāpēc projekts **Green LUPO** ir svarīgs?

palīdz atbildēt uz jautājumu:

kā attīstīties, neaizņemot arvien jaunu zemi?

Kas ir zemes aizņemšana?

Zemes aizņemšana (angl. **land take**) ir dabiskas un daļēji dabiskas zemes izmantojuma maiņa, pārveidojot to par apbūvei paredzētu teritoriju, kā rezultātā tiek zaudēta augšņu spēja sniegt ekosistēmu pakalpojumus

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Interreg
Europe

Co-funded by
the European Union

Green LUPO

Cilvēce

laikā no 1975. līdz 2014. gadam
apdzīvotām vietām
aizņēma vairāk zemes
nekā visos iepriekšējos
gadu tūkstošos kopā

ja nekas nemainās:

bioloģiskās
daudzveidības un
ainavu
sadrumstalotības
pieaugums

neefektīvs publiskās
infrastruktūras un
pašvaldību **resursu**
patēriņš

spiediens uz
lauksaimniecības,
meža zemēm un
dabiskajām
teritorijām

ES virziens ir *No Net Land Take* līdz 2050. gadam

**apturēt aizņemtu zemes platību tīro
pieaugumu**

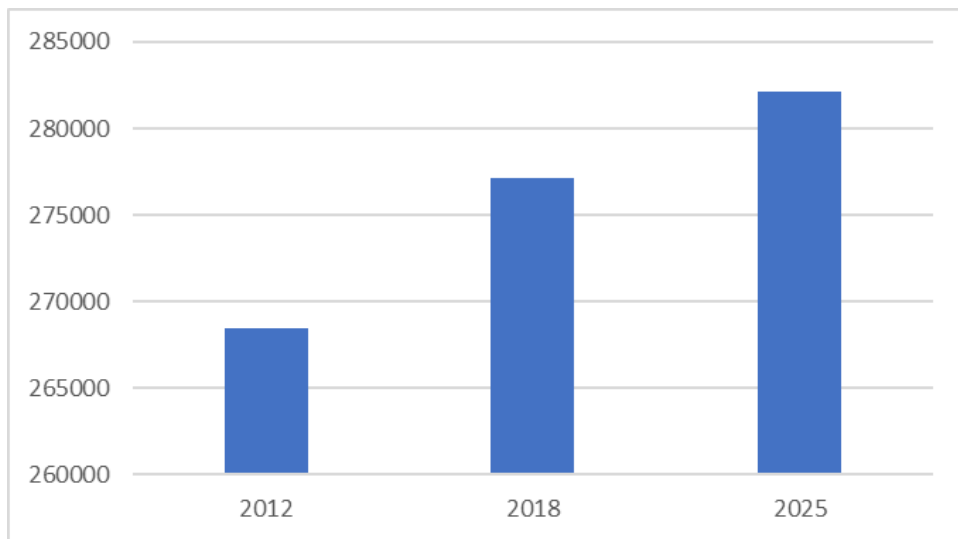
Neto = aizņemta – dabai atgrieztā

Taupīgāka zemes izmantošana
Degradēto teritoriju atkalizmantošana
Kompensējošie risinājumi

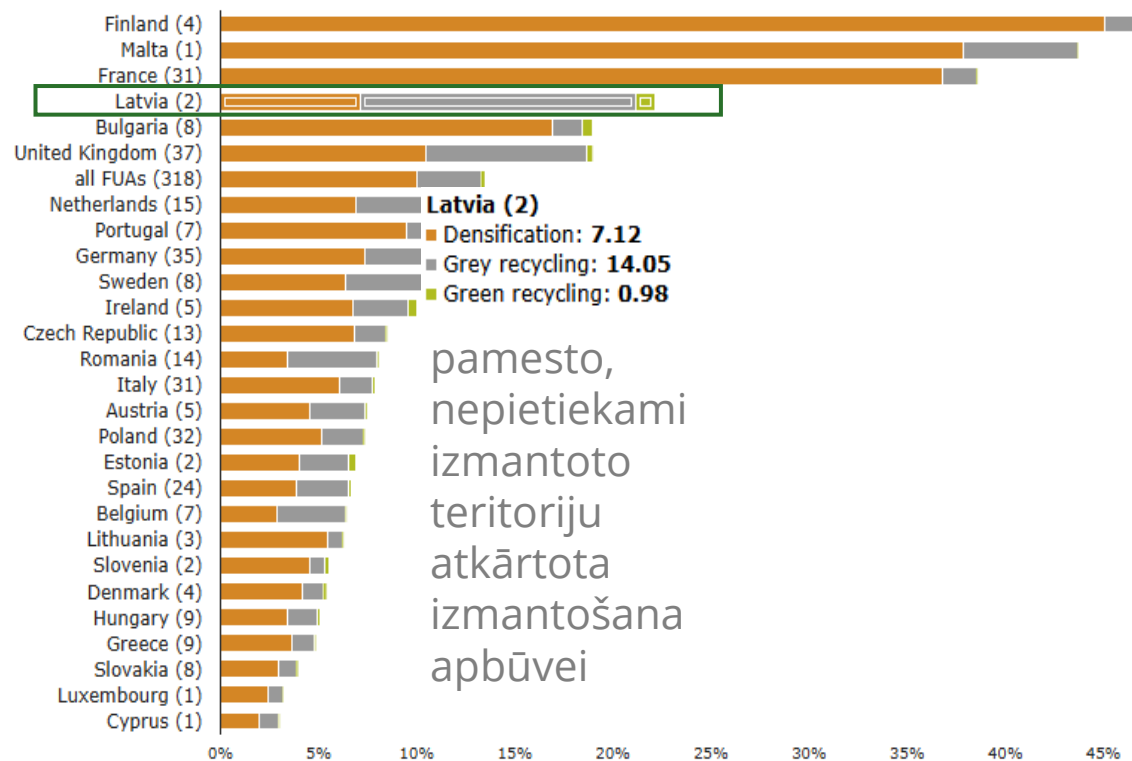
Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Zemes aizņemšanas rādītāji Latvijā

Kopā 4,32 %
+ 760 ha gadā (~2,1 ha dienā)
No kopējās aizņemtās platības:
39,6 % – satiksmes infrastruktūra
19,6 % – dzīvojamā apbūve

Atkalizmantošana pret kopējo zemes platību aizņemšanu valstī (2006-2012)

Zemes izmantošanas politikas zaļināšana

caur pieredzes apmaiņu
pielāgot reģionālos un nacionālos
zemes politikas un telpiskās plānošanas
instrumentus, **reaģējot uz** jauniem zemes
izmantošanas
pārvaldības **izaicinājumiem** –
No Net Land Take (NNLT)

www.interregeurope.eu/green-lupo

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Interreg
Europe

Co-funded by
the European Union

Green LUPO

Ko VARAM iegūs no projekta?

mācīšanās → izmaiņas

Green Lupo aktivitātes

- zināšanu un pieredzes pārņemšana
- NNLT nostiprināšana
- apņēmums zemes izmantošanā
- plānošanas un fiskālie instrumenti

izpratne + iedvesma
rekomendācijām
ilgtspējīgai zemes
izmantošanas
politikai

Telpiskā
plānošana

Nozaru politikas

mērķiem, darbības un rīcībām

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Kas ir “degradēta teritorija”?

*“teritorija ar izpostītu vai bojātu
zemes virskārtu vai pamesta apbūves,
derīgo izrakteņu ieguves,
saimnieciskās vai militārās darbības
teritorija”*

Zemes pārvaldības likums

Zeme ir *neatjaunojams resurss*

ar ierobežotu pieejamību, kas dažādu apstākļu ietekmē

var zaudēt savas īpašības,

un teritorijas ekonomiski izdevīgu **izmantošanu**

vai ekoloģisko **funkciju** nodrošināšanu

nav iespējams uzsākt bez īpašiem atjaunošanas pasākumiem

Green LUPO partneru dažādas interpretācijas:

- pamesta vai nepietiekami izmantota teritorija;
- piesārņota zeme/ teritorija;
- bijusi rūpnieciskā teritorija;
- zeme, kas zaudējusi ekonomisko vai funkcionālo vērtību;
- zeme, kas nerada ienākumus;
- teritorija, kas būtiski pārveidota cilvēka darbības rezultātā;
- vieta, kur pastāv attīstības potenciāls;
- nav izmantotas vismaz divus gadus (FR)!

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Degradēto teritoriju klasifikācija - MK Nr. 465

1. Apbūves dzīvojamās vai publiskas apbūves teritorija

pamestas vai nepilnīgi izmantotas, kas netiek atbilstoši apsaimniekotas vai fiziskā nolietojuma dēļ **apdraud** cilvēka veselību vai dzīvību vai **nodara kaitējumu** videi

rūpnieciskā teritorija ...vai nodara kaitējumu videi

militāra teritorija ..., kā arī teritorija, kurā konstatēts militārais piesārņojums

2. **Invadēta ar invazīvajiem augiem:** neapsaimniekota teritorija, kur aug Sosnovska latvānis (*Heracleum sosnowskyi* Manden)

3. Neapsaimniekota teritorija

Teritorija ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu, kura netiek apsaimniekota un kurā nav iespējams uzsākt saimniecisko darbību bez ievērojamiem pasākumiem un ieguldījumiem teritorijas sakārtošanai

4. Atkritumu apglabāšana vai uzglabāšana tam neparedzētās vietās

poligons vai izgāztuve, nav veikta rekultivācija, netiek veikts monitorings un atbilstoša apsaimniekošana ...teritorija, kurā atkritumu savākšana, pārkraušana, šķirošana, uzglabāšana, reģenerācija vai apglabāšana notiek tam neparedzētās vietās

5. **Pamesta vai nerekultivēta derīgo izrakteņu ieguves vieta**, ja platība ir lielāka par 0,5 ha

Kāpēc degradēto teritoriju jautājums ir svarīgs ?

ANO ilgtspējības mērķis Nr. 15

“Jaunais Eiropas Bauhaus”

Eiropas ainavu konvencija

Latvijas Republikas Satversmes

115. pants

*ikviena tiesības **dzīvot labvēlīgā vidē, ... rūpēties par tās saglabāšanu un uzlabošanu***

Latvija 2030

*pilsētas teritoriju sabalansēta attīstība, tostarp **atjaunojot pilsētas degradētās teritorijas***

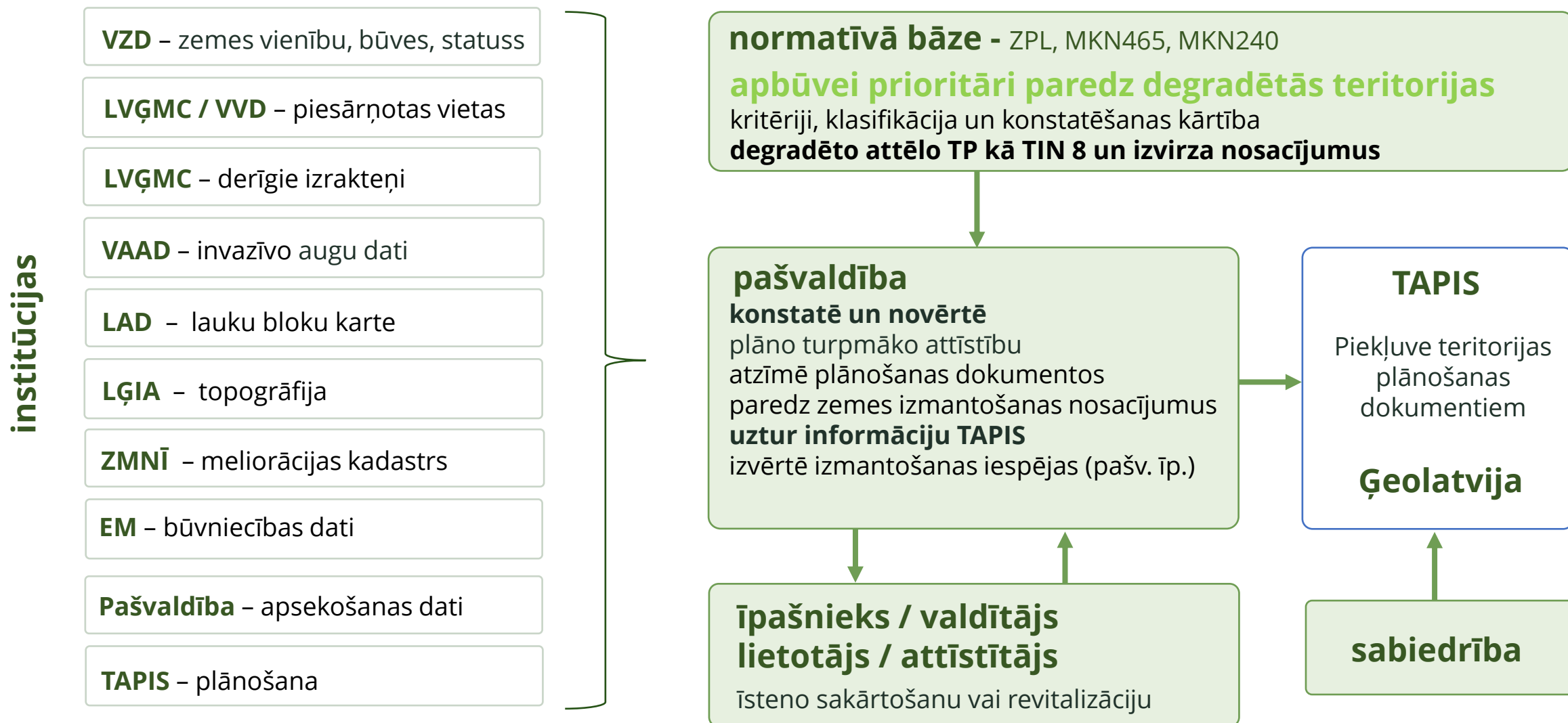
Zemes pārvaldības likums

*veicināt **ilgtspējīgu zemes izmantošanu un aizsardzību***

**Teritorijas attīstības
plānošanas likums**

*panākt, ka teritorijas attīstība tiek plānota tā, lai varētu **paaugstināt dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantot teritoriju** un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku*

Latvijas degradēto teritoriju pārvaldības ietvars

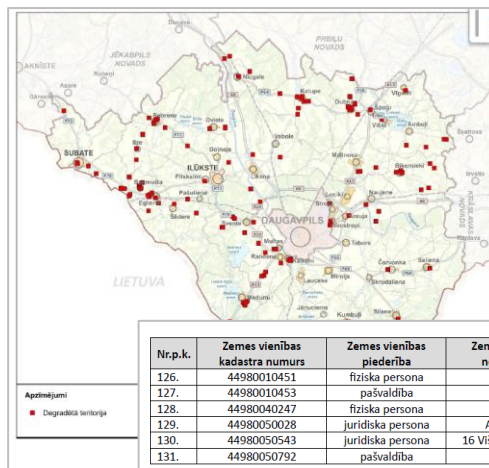
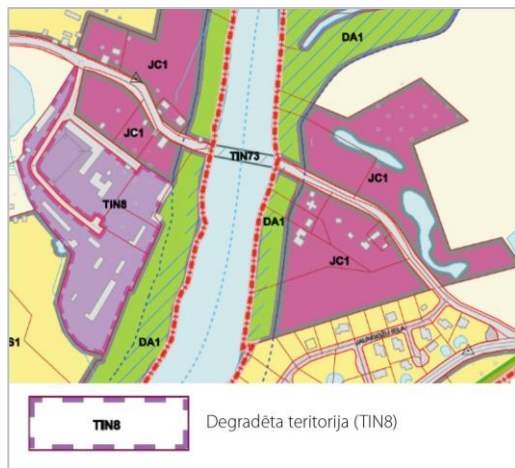

Konstatēšana, novērtēšana, attēlošana, nosacījumu izvirzīšana, apspriešana, sakārtošana, datu aktualizācija

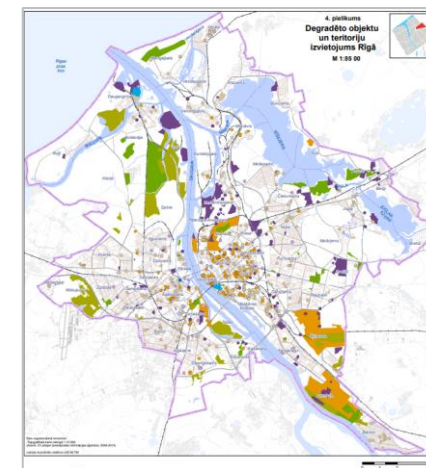
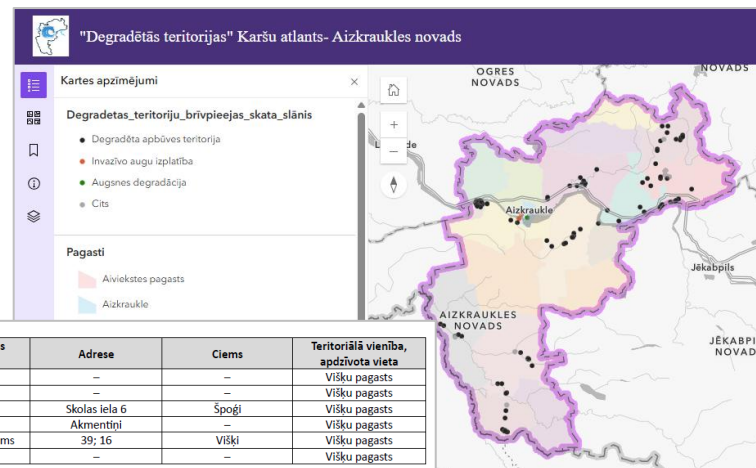
Degradētās teritorijas pašvaldību plānošanas dokumentos – pieeja nav vienota

Jēdziens "Degradētās teritorijas" tiek pieminēts:

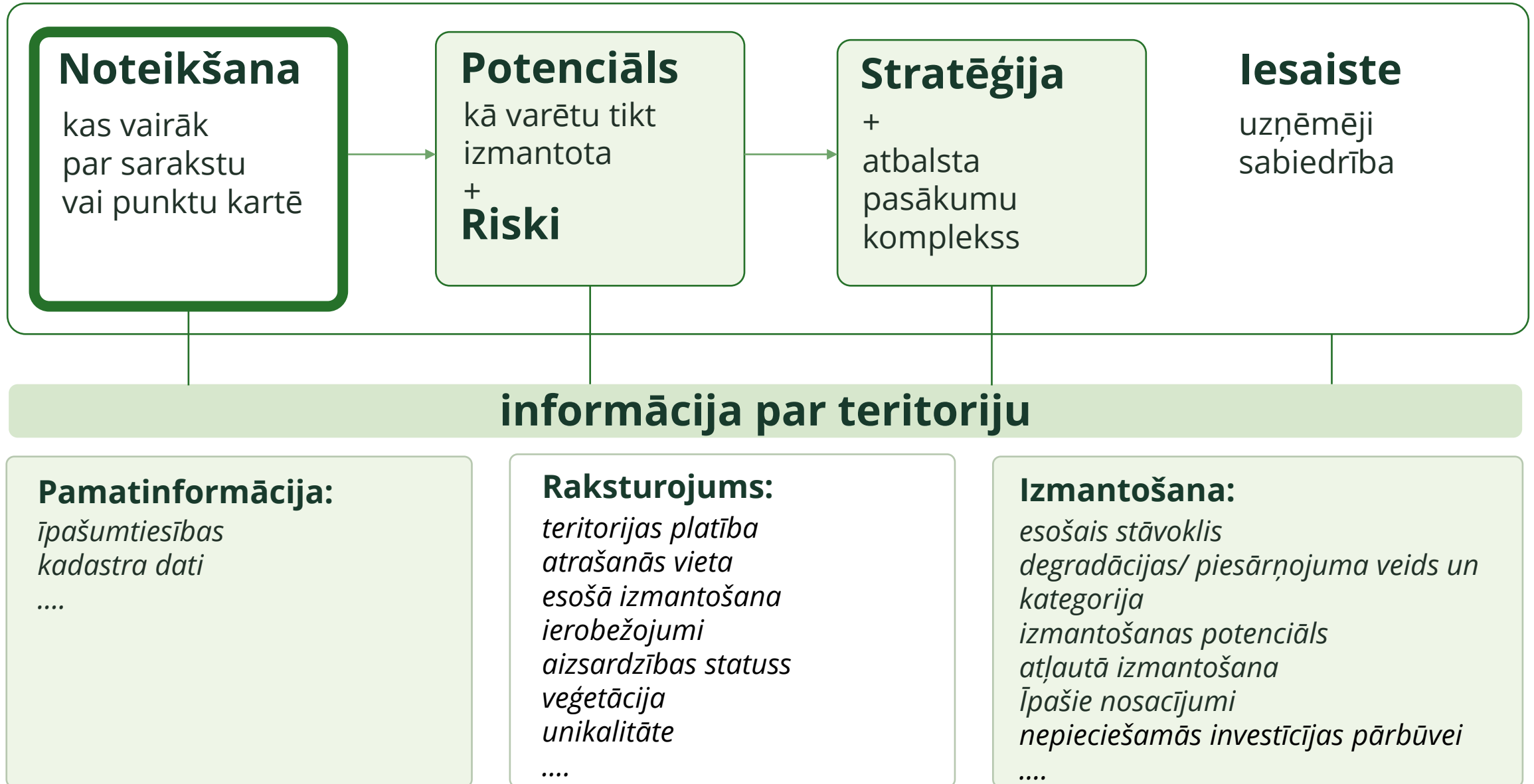
- IAS kā vājā puse, **attīstības potenciāls un vadlīnijas attīstīšanai**
- AP/ RP kā risināmie jautājumi – **apsekošana, saraksti**, graustu nojaukšana, sanācija, **uzņēmējdarbības attīstība**
- Ainavu plāni – kopā ar **uzsvaru uz ainavas kvalitāti** un vides sakārtošanu
- Teritorijas plānojumi **reti noteikta kā TIN8 – nepilnīga izpēte, statuss ir mainīgs**
- Sadaļa iekļauta – paskaidrojuma rakstā, TP pielikumos, ainavu tematiskajā plānā, vides pārskatā
- **Formāts dažāds** – saraksts (dažāda detalizācija) vai shēma/ karte ar punktiem/ poligoniem

Nr.p.k.	Zemes vienības kadastra numurs	Zemes vienības piederība	Zemes vienības nosaukums	Adrese	Ciems	Teritoriālā vienība, apdzīvota vieta
126.	44980010451	fiziska persona	—	—	—	Višķu pagasts
127.	44980010453	pašvaldība	—	—	—	Višķu pagasts
128.	44980040247	fiziska persona	Dubna	Skolas iela 6	Spogi	Višķu pagasts
129.	44980050028	juridiska persona	Akmentīni	—	—	Višķu pagasts
130.	44980050543	juridiska persona	16 Višķu tehnikums	39; 16	Višķi	Višķu pagasts
131.	44980050792	pašvaldība	—	—	—	Višķu pagasts

Mērķis – atgriezt teritoriju ekonomiskajā aprītē

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

TP loģika: no inventarizācijas līdz plānojuma risinājumam

1. apzinām →
2. novērtējam →
3. nosakām potenciālu →
4. izvēlamies plānojuma instrumentu →
5. aktualizējam datus

Vācija, Tīringene, Reģionālās attīstības programma

“Iekšējās teritorijas prioritāra attīstība”

(Inside First Development)

Kas tas ir?

Teritorijas plānošanas pieeja, kuras **princips** paredz:

- **vispirms izmantot jau apbūvētas**, degradētas vai neizmantotas teritorijas pilsētu un ciemu robežās
- **valsts līmeņa zemes aizņemšanas rādītājs** — ha/dienā

Kāpēc tas ir ieviests?

- lauksaimniecības zemes samazināšanās
- pilsētu apbūves teritoriju izplešanās
- tukšas ēkas pilsētu centros
- infrastruktūras uzturēšanas izmaksu pieaugums
- iedzīvotāju skaita samazināšanās atsevišķos reģionos

Galvenais mērķis:

samazināt zemes patēriņu
un veicināt ilgtspējīgu,
kompaktu teritoriju attīstību

Kā tas darbojas?

- ▶ **Reģionālās plānošanas noteikumi**
Princips integrēts Tīringenes teritorijas attīstības plānā, kas nosaka prioritāti iekšējai attīstībai
- ▶ **Brīvo teritoriju inventarizācija**
Pašvaldības identificē:
 - tukšus zemesgabalus
 - pamestas ēkas
 - degradētas teritorijas
 - pārbūvējamas zonas
- ▶ **Finansējuma un politikas sasaiste**
Jauni attīstības projekti tiek vērtēti pēc tā, vai jau ir izmantotas visas esošās brīvas teritorijas
- ▶ **Pašvaldību sadarbība**
Reģionālā līmenī tiek koordinēta attīstība, lai izvairītos no nekontrolētas izplešanās

www.leg-thueringen.de

Vlada Hercegovacko-neretvanske županije-kantona
Vlada Hercegovacko-neretvanskog kantona
Влада Херцеговачко-неретванског кантона

Bosnija un Hercogovina, Mostar

Bijusī tabakas fabrika Mostarā

(Former Tobacco Factory)

Kas tas ir?

- **industriālā teritorija tiek integrēta pilsētas attīstībā**
- jauna funkcionālā izmantošana
- degradētas **pilsētvides atdzīvināšana bez jaunas zemes aizņemšanas**

Kāpēc tas ir ieviests?

- liela neizmantota industriālā teritorija pilsētas centrālajā daļā
- zema teritorijas ekonomiskā atdeve
- spiediens attīstīt jaunas teritorijas ārpus pilsētas

<https://www.interregeurope.eu/good-practices/former-tobacco-factory-mostar>

Galvenais mērķis:

Atgriezt pamesto teritoriju
aktīvā apritē

Vlada Hercegovacko-neretvanske županije-kantona
Vlada Hercegovacko-neretvanskog kantona
Влада Херцеговачко-неретванског кантона

Plānojums var padarīt degradētu teritoriju attīstāmu

- ▶ **Plānošanas vadīta pieeja**
ar pašvaldības plānošanas dokumentiem teritorijai noteikta **jauna – jauktas izmantošana teritorija**
- ▶ **Industriālās teritorijas atkārtota izmantošana**
Bijusī ražošanas zona tiek sagatavota komerciālai, sabiedriskai vai jauktai izmantošanai
- ▶ **Investīciju piesaiste**
Sakārtots plānošanas regulējums rada skaidrus nosacījumus investoriem un attīstītājiem
- ▶ **Pilsētvides atjaunošana**
Pamesta teritorija kļūst par daļu no aktīvas pilsētvides, nevis degradētu zonu

<https://www.interregeurope.eu/good-practices/former-tobacco-factory-mostar>

telpiskās plānošanas instrumenti paši par sevi var veicināt degradētu teritoriju reģenerāciju, ja tie tiek piemēroti konsekventi un stratēģiski

Francija, Normandija

Degradēto teritoriju datu bāze un attīstības potenciāla novērtēšanas rīks

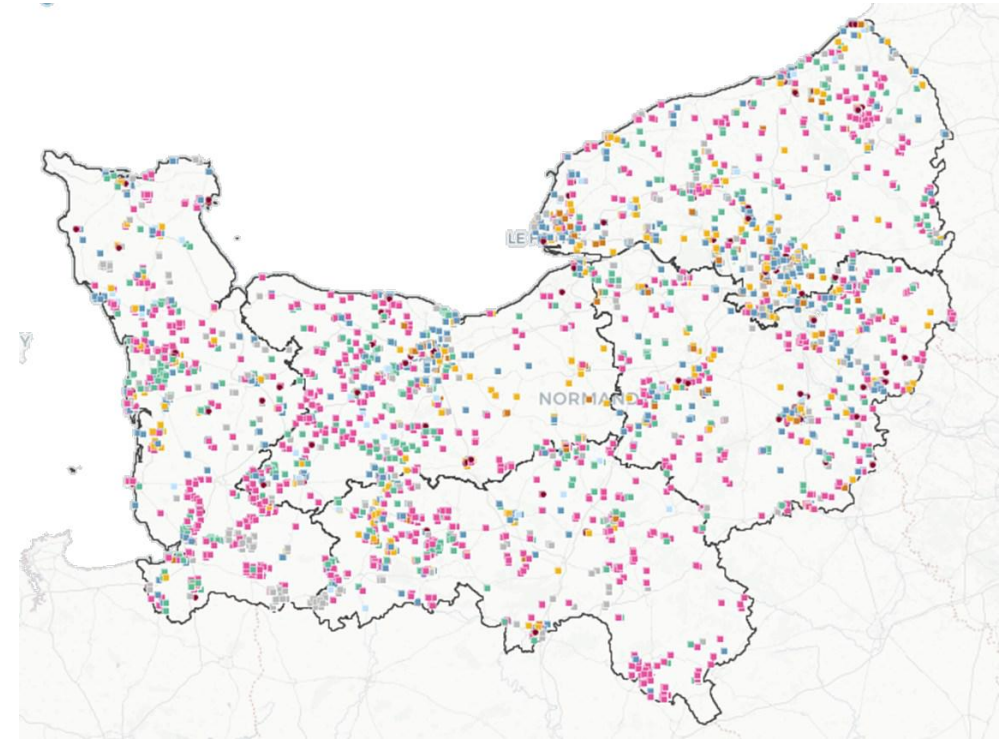
(Brownfield Inventory - Redevelopment Potential Assessment Tool - Regional Brownfield Observatory)

Kas tas ir? – **integrēta pieeja, kas palīdz:**
apzināt, novērtēt un apkopot informāciju
reģionālā novērošanas sistēmā

Kāpēc tas ir ieviests?

- spiediens attīstīt jaunas zemes platības
- degradētās teritorijas ilgstoši netiek izmantotas
- trūkst vienotas informācijas par pamestām teritorijām
- pašvaldībām nav datu prioritāšu noteikšanai
- investoriem grūti atrast attīstībai piemērotas vietas

Mērķis – samazināt pilsētu izplešanos

<https://www.interregeurope.eu/good-practices/brownfield-inventory-redevelopment-potential-assessment-tool-regional-brownfield-observatory>

Kā tas darbojas?

- ▶ **Teritoriju inventarizācija**
Apkopota informācija par neizmantotām rūpnieciskām, komerciālām un citām pamestām teritorijām
- ▶ **Potenciāla novērtēšana**
Ar analītisku rīku tiek vērtēti faktori:
 - atrašanās vieta un infrastruktūra
 - pieejamība un vides riski
 - attīstības iespējas
- ▶ **Reģionālā informācijas platforma**
Dati tiek ievietoti publiskā platformā, kas pieejama pašvaldībām, investoriem un plānotājiem
- ▶ **Lēmumu pieņemšana**
Pašvaldības var noteikt prioritātes un **mērķtiecīgi virzīt investīcijas**

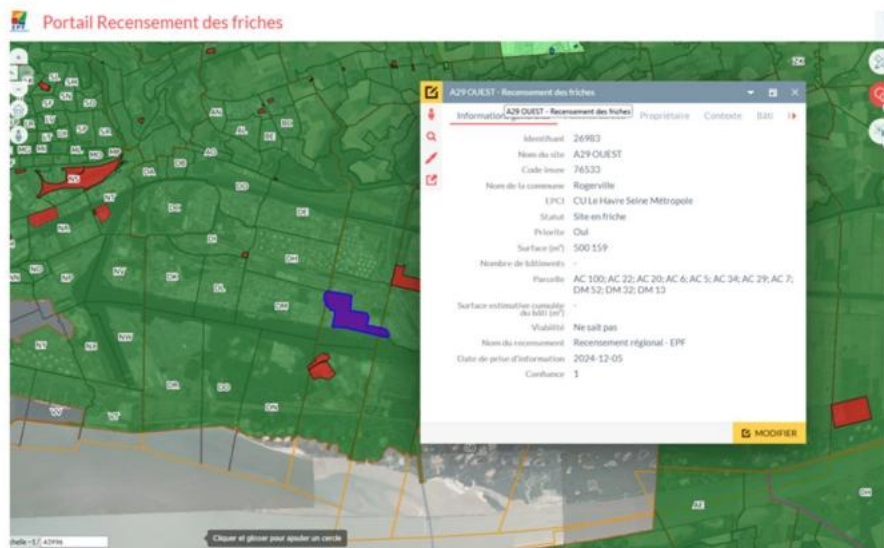

www.normandie.fr

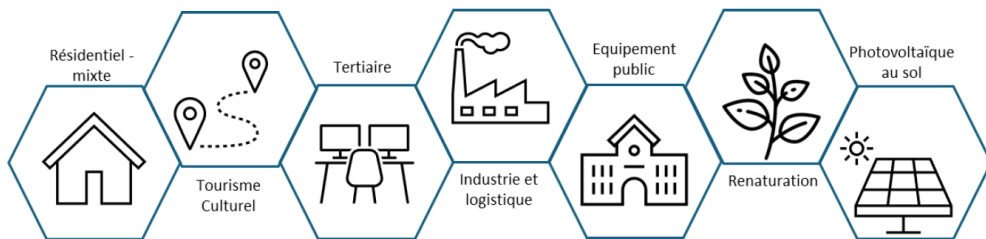
Panākumu faktori:

spēcīga partnerība starp EPFN, reģionu un Francijas valsti;
stabila **metodoloģija**, pārbaudīta vairākās **pilotteritorijās**

Noteiktas 5000 degradēto teritoriju ar kopējo platību 3 300 ha

Rīks teritoriju potenciāla novērtēšanai katram objektam novērtētu septiņu iespējamo izmantošanas veidu atbilstību

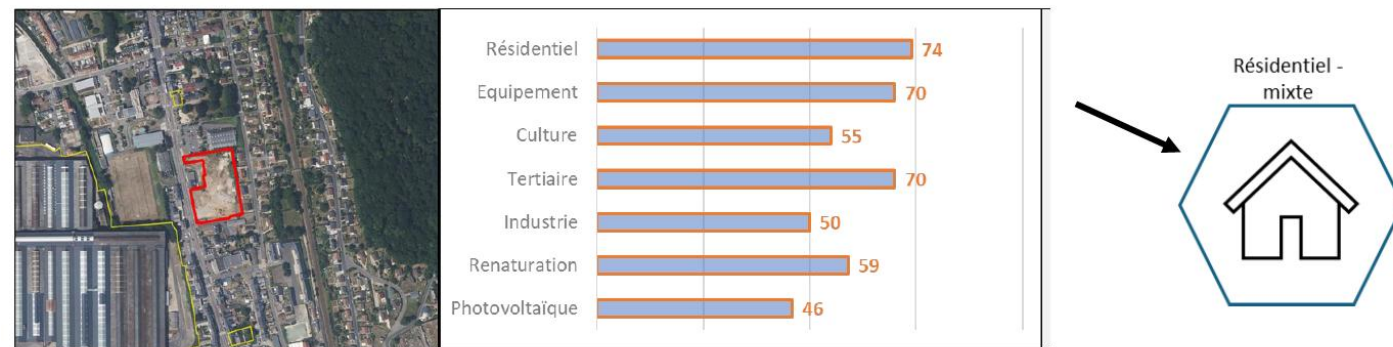

Ieviešanas fāzes

Francijas valsts, Normandijas reģions un **Normandijas Publiskā zemes agentūra** + valsts un reģiona finansējums (izmaksas: **250 000 EUR** bez PVN)

Pamestai teritorijai pilsētas centrā rīks piedāvā dot priekšroku pārveidošanai dzīvojamā, jaukta, infrastruktūras un pakalpojumu funkcijām

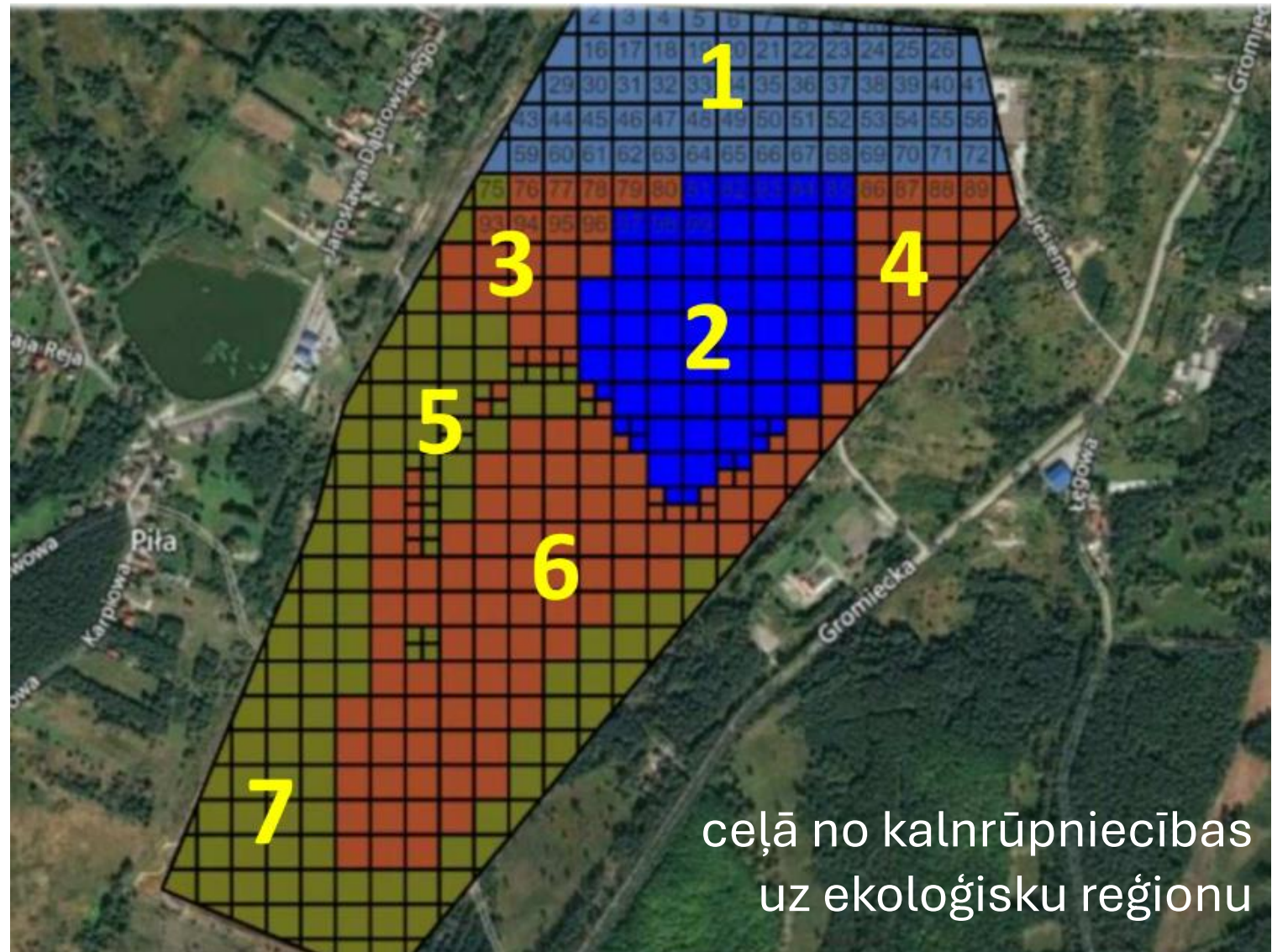
Libiaž, Polijā - **Izmantošanas scenāriji**

"Janina" kalnrūpniecības uzņēmuma atbērtnes teritorijā

7 zonas atšķirīgiem fizikālajiem un ķīmiskajiem parametriem:

1. Piemērota augstākas pievienotās vērtības investīcijām - **biznesa parkam**, noliktavām, tirdzniecības objektiem vai videi draudzīgai vieglajai rūpniecībai.
2. Nostādināšanas dīķa teritorija - **aktīvā ekspluatācijā**.
3. un 4. **Saules parka** izveide (1,5 km²) + **pētniecības un attīstības infrastruktūra**, kas vērsta uz kalnrūpniecības rekultivāciju.
5. Teritorija ar vājākajiem ģeotehniskajiem apstākļiem. **Rekultivācija ar stādījumu palīdzību**.
6. Atbērtnes augšēja plato. Tā ir piemērota **AER iekārtu un enerģijas uzglabāšanas** risinājumu izvietojšanai.
7. Vāja grunts stabilitāte, tādēļ ap atbērtni paredzama **"zaļā josla"**: nogāžu stabilitāte, ainaviskais izskats, telpa rekreācijai.

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Ko no partneru pieredzes varam pārņemt teritorijas plānošanā?

Piemērs	Galvenais plānošanas instruments	Ko tas risina?	Ko varam pārņemt TP?
Tīringene	"Inside First" princips	Jaunas zemes aizņemšanu	Pirms ārējās paplašināšanās izvērtēt iekšējās attīstības rezerves
Mostara	Izmantošanas maiņa	Pamestas industriālās teritorijas iesaldēšanos	Skaidrs zonējums un nosacījumi var radīt priekšnoteikumus investīcijām
Normandija	Inventarizācija + potenciāla novērtējums	Informācijas un prioritāšu trūkumu	TP izstrādē ne tikai identificēt, bet novērtēt attīstības potenciālu
Libiaž	Teritorijas diferenciācija pēc īpašībām	"Viena funkcija visai teritorijai" problēmu	Plānojuma risinājumu balstīt teritorijas faktiskajos apstākļos

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Interreg
Europe

Co-funded by
the European Union

Green LUPO

Jautājumi līdzņemšanai

1. Vai pirms jaunu apbūves teritoriju paredzēšanas esam apzinājuši esošās attīstības rezerves?
2. Vai degradētās un neizmantotās teritorijas esam ne tikai identificējuši, bet arī novērtējuši to attīstības potenciālu?
3. Vai izvēlētais funkcionālais zonējums un īpašie nosacījumi palīdz teritorijai atgriezties aprītē?
4. Vai plānojuma risinājums balstās teritorijas faktiskajos apstākļos, ierobežojumos un priekšrocībās?
5. Vai informācija par šīm teritorijām ir pietiekama, aktuāla un izmantojama turpmākajiem pašvaldības lēmumiem?

**Degradētā teritorija teritorijas plānojumā nav problēmvieta
— tā ir potenciāla attīstības rezerve**

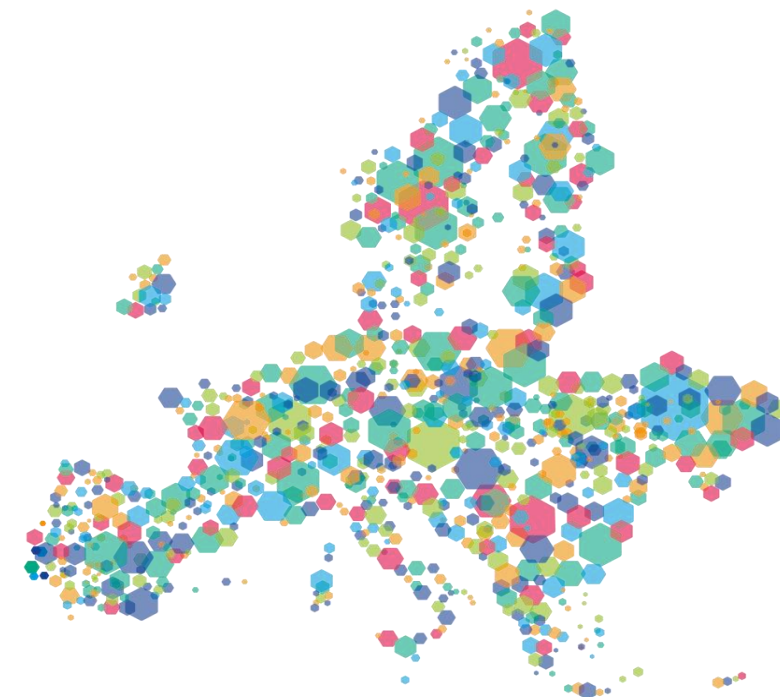
Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

**Interreg
Europe**

Co-funded by
the European Union

Green LUPO

Paldies par uzmanību!

Vairāk par projektu Green LUPO

www.interregeurope.eu/green-lupo

*Šis projekts tiek īstenots Interreg Europe programmas ietvaros,
to līdzfinansē Eiropas Savienība*

www.interregeurope.eu